

3. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року №70/1. DOI : https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/Agenda2030_UA.pdf.

4. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». DOI : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

5. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен // Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. URL :<http://booksshare.net/books/physics/haken-g/1985/files/sinergetikaierarhiineustoychivostey1985.pdf>

Чепурна Г. Л.,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій
Національний університет «Чернігівська політехніка»(м. Чернігів, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ НАРАТИВНОГО ПІДХОДУ В ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кризові явища українського суспільства породжують непередбачувані ситуації соціальної роботи. Як діяти соціальному працівникові, якщо ситуація клієнта настільки складна, унікальна, що не підлягає «правилам»? Як працювати з клієнтом так, аби він не став залежним від соціальної допомоги, а навпаки ствердився у своїй авторській позиції життя? На ці питання намагаються дати відповіді представники нарративного підходу – одного з найзмістовніших та найперспективніших напрямів соціогуманітарної науки постнекласичного періоду.

Нарративний підхід («оповідна» від англ. «narrative» історія, оповідання) – це напрям в психології, консультуванні, соціальній роботі, який засновано на ідеях соціального конструктивізму, про те, що життя й стосунки людей формуються в процесі соціальної взаємодії [8].

Положення нарративного підходу набули особливої популярності у 80 - тих роках ХХ століття. Одним з ініціаторів його застосування в психології став Дж. Брунер, який досліджував здатність людини описувати власне минуле у формі нарративу [3]. Спираючись на ідеї Дж. Брунера, австралієць Майкл Уайт та новозеландець Девід Епстон створили новий особливий напрямок – нарративну психотерапію [11]. Зауважимо, що перші спроби використання технік нарративного підходу здійснювалися М. Уайтом саме у соціальній сфері.

Нарративний підхід набуває все більшої популярності у вітчизняній галузі соціогуманітарного знання. Серед вітчизняних науковців-психологів нарративний підхід представлено в роботах Т. Титаренко, Н. Чепелевої, О. Шиловської. Як новий напрямок у сфері соціальної роботи нарративний підхід розглядають А. Александрова, Н. Кабаченко, О. Бойко, Ю. Дем'яненко, Т. Семигіна та інші. Науковці наголошують на необхідності впровадження нарративного підходу у професійну підготовку фахівців соціальної роботи [6]. Дослідники описують можливості нарративної діагностики як методу дослідження в соціальній роботі, адже метод нарративу допомагає детально вивчити кожен окремий випадок, розглянути індивідуальні особливості особистості, глибинно проаналізувати її життєву історію [8; 10; 11]. Привертають увагу дослідження присвячені застосуванню нарративних технік у практиці взаємодії з клієнтами соціальної роботи. Александрова [9; 4;1].

У чому ж переваги нарративного підходу в соціальній сфері? У сучасних умовах робота фахівця соціальної сфери спрямована на розвиток здатності людини по новому подивитись на події свого життя. За своїм професійним призначенням соціальний працівник зосереджує зусилля на тому, аби допомогти клієнтові соціальної роботи проаналізувати свої проблеми та життєві труднощі, продемонструвати та обговорити ті аспекти взаємодії та поведінки, розширити позитивний досвід у розв'язанні проблем. Саме нарративний підхід дозволяє:

відокремити життя та стосунки від тих знань та історій, які на думку клієнта вже себе вичерпали; кинути виклик деструктивним способам життя; переписати історії життя клієнтів у відповідності із альтернативними історіями їх ідентичності, «кращими» версіями себе, та кращими способами життя [2; 5].

Дослідники наголошують на протиріччях викликаних невідповідністю соціальної роботи в Україні сучасним світовим етичним принципам соціальної роботи [10]. Відтак, нарративний підхід можна розглядати і як нову філософію соціальної роботи. Нарративний психолог Гарі Пакін у своїй праці «Клінічна соціальна робота: нарративний підхід» акцентує на тотожності цінностей соціальної роботи та принципів нарративного підходу [7]. **Зокрема, у написанні соціальним працівником листів клієнтам, залученні аудиторії, якій відома нова історія клієнта виявляються цінності «служіння» та цінність людських стосунків. Ідея деконструкції домінуючих деструктивних дискурсів сприяє утворенню спільнот підтримки та громадських організацій, що сприяє відновленню цінності справедливості. Підтримуються ідеї самоцінності людини, відокремлення проблеми від людини дає змогу вийти за рамки історії «страждання» і історію «подолання» [7].**

Таким чином, впровадження у практику соціальної роботи нарративного підходу дозволить фахівцям соціальної сфери за короткий проміжок часу досягнути ефективності у роботі з різними категоріями клієнтів. Методи нарративної діагностики є зручними інструментами дослідження індивідуальних траєкторій соціального розвитку. Саме нарративний підхід може подолати морально-етичні протиріччя сучасної роботи фахівця соціальної сфери, сприятиме реалізації принципів піклування і підтримки на противагу етиці контролю.

Список використаних джерел

1. Александрова А. Л. Нарративная терапия: социально-педагогический аспект. *Актуальные проблемы воспитания и образования: Сборник научных статей / Под ред. М. Д. Горячева.* Самара: Самарский университет, 2005. № 5. С. 3–12.
2. Брокмайер И., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии.* 2000. №3. С. 29–42.
3. Брунер Дж. Жизнь как нарратив. *Постнеклассическая психология.* 2005. №1. С. 9 – 30.
4. Жекулина Т. М. Травля в школе. Нарративный подход к работе с проблемой. Москва: Генезис, 2018. 184 с.
5. Жорняк Е. С. Нарративная терапия: от дебатов к диалогу. *Консультативная психология и психотерапия.* 2001. № 3. С. 91–124.
6. Кабаченко Н., Бойко О. Нарративний метод у професійній підготовці соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2020. Вип. 2(5). С.150-157
7. Конспект главы "Этика социальной работы, постмодернистская этика... и где им сойтись" (Гэри Пакин, "Клиническая социальная работа: нарративный подход") DOI:<https://www.facebook.com/notes/нарративная-практика/конспект-главы-из-книги-клиническая-социальная-работа-нарративный-подход/333148826733314/>
8. Літвінова О. В. Методологія використання нарративного підходу в діагностиці та терапії психічних явищ: досвід українських науковців. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* 2012. Вип.3 (29). С.183-191
9. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму.* 2019. № 1. С. 70 - 85
10. Семигіна Т. В. Дослухаючись до розповідей: нарративні дослідження у соціальній роботі. *Korszerű módszerek és algoritmusatapasztalati éselmé letitudományoskutatási: tudományosművegyűjteménye nemzetközitudoanyagával (Hang 2),* Szeptember 18, 2020. Budapest, Magyarország: EurópeanScientificPlatforme. P. 115 - 117
11. Уайт М. Карты нарративной практики: Введение в нарративную терапию. М. : Ренезис, 2010.326с.